

שיבת הפתל - ירושלים
שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א
לפרשת קרח תשפ"ד¹
(בתוספת ובהרחבת הדברים על פי שיחות משנים שעברו)
תמיכה כלכלית בלומדי תורה

מישראל, יהיה חשוב בעיניכם כאילו הוא דגן מגרנכם ותירוש מיקבכם, שגדל וצמח אצלכם. כי הוא חלק הנחלה שהיה ראוי לכם בארץ, והישראל הוא העובד עבודתכם, לדוש תבואתכם ולמלאות חביות יין מיקביכם. ולכן אין זה "לקוח", אלא הוא כמו שלכם, ועל כן הוא חייב בתרומת מעשר, ואין כאן פטור "לקוח".

לפי שני ההסברים הללו, כוונת התורה להדגיש וללמד, שהמעשר הניתן ללויים אינו "לחם חסד" שמקבלים הלויים מאחרים, אלא הוא כשלהם ממש, ואת שלהם הם מקבלים מישראל, בדין ובזכות, ולא בחסד וברחמים.

כהן ולוי המסייעים בעבודת הגורן - חילול הקודש

יסוד זה רואים גם בהמשך הפרשה.

התורה מוסיפה ואומרת ללויים, בנוגע למעשר ראשון הניתן להם: "וְאֵת קֶדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחְלְלוּ וְלֹא תָמוּתוּ" (במדבר יח, לב). מה פירוש "לא תַחְלְלוּ"? איך שייך לחלל מעשר ראשון? הרי פירות מעשר ראשון הם חולין גמורים, ומותר לאכלם בכל מקום ובכל מצב, אפילו בטומאה, ומותרים באכילה אף לזרים (עי' רש"י שם, לא), ואיך שייך בהם חילול.

אומרים חז"ל, שאיסור "לא תחללו" הנאמר כאן, כוונתו היא, שלא יִסַּע הלוי לישראל בעבודות הגורן תמורת המעשר הניתן לו שם (בכורות כו, ב). ועוד אמרו חז"ל, שכהן או לוי המסייעים בבית הגרנות, עליהם הכתוב אומר: "שַׁחֲתֶם בְּרִית הַלְוִי" (מלאכי ב, ח), וחייבים מיתה, שנאמר: "וְאֵת קֶדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחְלְלוּ וְלֹא תָמוּתוּ" - משמע: אם תחללו, תמותו (ועי' תוס' בכורות שם, שאין הכוונה לחיוב גמור של מיתה בידי שמים, אלא הכוונה היא שהוא עוון גדול הקרוב לחיוב מיתה).

וצריך להבין: מדוע סיוע של הכהן או הלוי בבית הגרנות הוא חילול הקודש? ובכלל, מה הסברה באיסור הזה? הרי מצד הסברה היה מקום לומר, שדוקא ראוי שהכהן והלוי יעזרו לישראל בגורן! הרי ישראל עושה עמם טובה, שנותן את מתנותיו להם ולא לאחרים. יתכן גם שנותן מתנה גדולה מאד, פזר או עשרים פזר, או מאה פזר של מעשר, שהיה יכול לחלק בין לויים רבים. מן הראוי אפוא שהכהן והלוי יכירו לו טובה על כך. הכרת טובה היא הרי מיסודות התורה ומשרשי עבודת ה'. וא"כ, למה שהלוי או הכהן לא יסייעו מעט לישראל בבית הגרנות, כאות להכרת טובה על המתנות שהם מקבלים ממנו?

ועוד יותר קשה: הרי הלכה היא, שמותר לישראל לשלם כסף לישראל אחר, כדי שיתן את מתנותיו לכהן או לוי מסויימים (רמב"ם הלכ' תרומות פ"ב ה"כ). למשל: אם בא ישראל אל חברו ואומר לו: "יש לי נכד לוי. תן את המעשר שלך לנכדי, ואני אתן לך עבור זה מאה שקל" - מותר להסכים לעסקה הזאת. ואם כן קשה מאד: מדוע לישראל מותר לשלם לישראל אחר כדי שיתן

מעשר ראשון הניתן ללויים - אינו מתנה, אלא שלהם ממש

התורה אומרת ללויים: "וְיִנְחֹשֶׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם פְּדֻגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב" (במדבר יח, כז). מה היא התרומה הנזכרת כאן, ומה היא בכלל כוונת הפסוק?

רש"י פירש, שהתרומה הנזכרת כאן היא תרומת המעשר שמפרישים הלויים ממעשר ראשון שהם מקבלים מישראל, כפי שכתוב בפסוק הקודם: "וְאֵל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵת הַמַּעְשֵׁר אֲשֶׁר נָתַתִּי לְכֶם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהִרְמַתֶּם מִמֶּנּוּ תְרוּמַת ה', מַעְשֵׁר מִן הַמַּעְשֵׁר" (שם, כז).

ואומר על כך הפסוק: "וְיִנְחֹשֶׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם פְּדֻגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב". כלומר, דינה של תרומת מעשר זו, הוא "פְּדֻגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב" - כתרומה גדולה של ישראל, הנאכלת לכהנים טהורים בלבד.

כך פירש רש"י, וכך פירשו רוב המפרשים.

ואולם יש מי שפירש אחרת. יש שפירשו, שהתרומה הנזכרת כאן בפסוק איננה תרומת המעשר שמפרישים הלויים מתוך המעשר ראשון, אלא היא המעשר ראשון עצמו שמקבלים הלויים מישראל. ונקרא כאן המעשר הראשון "תרומה", כי כך קראה לו התורה גם לעיל - "כִּי אֵת מַעְשֵׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַה' תְּרוּמָה, נָתַתִּי לְלְוִיִּם לְנִחְלָה" (שם, כד).

ולפי זה, כוונת הפסוק ליומר כך: "וְיִנְחֹשֶׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם" - המעשר ראשון אשר אתם מקבלים מישראל, יהיה חשוב בעיניכם - "פְּדֻגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב". כאילו היה הדגן מגרנכם והתירוש מיקבכם, ואת שלכם אתם מקבלים. כי הוא חלק הנחלה שהיה ראוי לכם בארץ, והישראל הוא העובד עבודתכם, לדוש תבואתכם ולמלאות חביות יין מיקביכם. ולא תרגישו צער ובזיון, כאילו אתם אוכלים משל אחרים. כי באמת הוא שלכם, ואת שלכם אתם אוכלים (הכתב והקבלה).

קרוב לזה פירש גם בני, הרב בְּנֵי ז"ל. גם הוא פירש שהתרומה הנזכרת כאן בפסוק היא המעשר ראשון שמקבלים הלויים מישראל, שנקרא בפסוקים הקודמים "תרומה". ופירש, שכוונת הכתוב לומר כך: הרי התורה אמרה, "עֲשֹׂר תַעֲשֶׂר אֵת כָּל תְּבוּאֹת יִרְעָךְ" (דברים יד, כב), ודרשו חז"ל: זרעך - ולא הלקוח (ב"מ פח, ב). שהקונה (או מקבל במתנה) פירות תלושים, שלא גדלו ברשותו - פטור מלעשרם. אומרת אפוא התורה ללויים: "וְיִנְחֹשֶׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם פְּדֻגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב". אל תחשבו ש"תְּרוּמַתְכֶם", שהוא המעשר ראשון שקבלתם מישראל, הוא "לקוח", שאין חייבים להפריש ממנו תרומות ומעשרות. לא כך הוא הדבר. אלא "וְיִנְחֹשֶׁב לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם פְּדֻגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלֵאָה מִן הַיֶּקֶב". המעשר שקבלתם

קבלת מתנות כהונה ואכילתם - בדרך גדולה וחשיבות

עוד אומרת התורה בפרשתנו: "וַיִּדְבֹר ה' אֶל אֶהֱרֹן: וְאָנֹכִי הִנֵּה נֹתְתִי לְךָ אֶת מִשְׁמַרְתְּ תְרוּמַתִּי... לְמִשְׁחָה" (במדבר יח, ח). "לְמִשְׁחָה", היינו לגדולה (רש"י שם). כלומר: את מתנות הכהונה צריך לאכול בדרך של גדולה וכבוד, "כדרך שהמלכים אוכלים" (זבחים כח, א). ומבואר בתוספות, שדין זה לא נאמר רק באכילת קדשים (ומצד כבוד הקדשים), אלא גם בחלק מן המתנות שהן חולין (ע"י בכורות כז, א תוד"ה ואתי). גם זה מורה על כך, שהמתנות אינן נדבות שהכהנים מקבלים מישראל, אלא תשלום עבור העבודה החשובה שהם עושים במקדש, ועל כן יש לאכלן דרך חשיבות וגדולה.

גם בפדיון הבן כתבו הפוסקים שהאב הפודה יעמוד, והכהן המקבל את דמי הפדיון ישב, כדי שיתקיים גם כאן הדין של "למשחה". למרות שבפדיון הבן לא נאמר "למשחה", ורק במתנות הנאכלים נאמר כן (וגם שם, לא בכלול, כמו שכתבו התוס' הני"ל), בכל זאת כתבו הפוסקים לקיים ענין זה גם בפדיון הבן, כדי להדגיש שהכהן אינו מקבל כאן נדבה מהישראל, דרך בזיון, אלא שכר, דרך חשיבות. הבכור הרי היה צריך לעבוד במקדש, אלא שהתורה הציבה את הכהן לעבוד תחתיו, ואם כן מגיע לכהן שכר עבור זה.

תלמידי חכמים - כעובדי המקדש

בגמרא (ב"ב ה, א) הביאו ראייה שתלמידי חכמים פטורים מתשלום מסים, ממה שמצינו שעובדי המקדש נפטרו מתשלומי מסים (עזרא ז, כד). מה ההשוואה בין זה לזה? ההשוואה היא, שבדומה לכהנים וללויים, גם תלמידי חכמים הם כעובדי המקדש. מדוע? מפני שענינו של המקדש הוא השראת שכינה בישראל - "וַיַּעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וַיִּשְׁכְּנֵתִי בְּתוֹכְכֶם" (שמות כה, ח). ותפקיד הכהנים והלויים הוא "להפעיל" את המקדש על פי חוקי הקרבנות שנמסרו להם, כדי שהמקדש אכן יביא להשראת שכינה בישראל. והרי זהו גם תפקידם של תלמידי חכמים - להשרות שכינה וקדושה בישראל! הכהנים והלויים עצמם הרי צריכים להיות תלמידי חכמים. "יורו מִשְׁפָּטֶיךָ לַיַּעֲקֹב וְתוֹרַתְךָ לְיִשְׂרָאֵל" (דברים לג, ט) - נאמר על שבט לוי. אבל גם מי שאינו כהן או לוי יכול להיות ממורי התורה. הכהנים והלויים משרים שכינה בישראל, ולומדי התורה משרים שכינה בישראל, וא"כ הם כעובדי המקדש. ואם כן, כמו שהכהנים והלויים עושים את מה שהיו ישראל עצמם צריכים לעשות, ולכן הם מקבלים שכר, כך גם התלמידי חכמים. הרי התורה ניתנה לכל השבטים, "מורשה קהילת יעקב", וא"כ התלמידי חכמים עושים את מה שמוטל על כל השבטים לעשות, וא"כ מגיע להם פטור ממסים, וגם שכר, כפי שמגיע לעובדי המקדש.

תמיכה כספית אינה הופכת את הלימוד ללימוד שלא לשמה

בהקשר לזה, יש טוענים, שכן ישיבה או אברך שמקבל מילגה עבור לימודו, הלימוד שלו הוא לימוד "שלא לשמה". ונראה להעיר על זה בתרתי: א) גם אם נאמר שלימוד כזה הוא לימוד שלא לשמה, עדיין זה טוב. חז"ל הרי אמרו: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות

את מעשרותיו ללוי מסויים, ואילו ללוי עצמו, שמקבל את המעשר, אסור לשלם עבור המעשר שקבל, ולו ע"י סיוע מועט בגורן? ומדוע מחשיבה התורה סיוע כזה כחילול הקודש, וכעוון הקרוב לחיוב מיתה?

מתנות כהונה אינן נדבה, אלא שכר!

יש שאמרו, שטעם האיסור הוא, מפני שעל ידי זה נגרם הפסד לכהנים שאינם באים לסייע בגורן, כי הישראל יתרגל לתת את מעשרותיו רק לכהנים ולויים הבאים לסייע לו, ולאחרים לא יתן (ע"י תוס' בכורות נא, ב ד"ה הלכך).

אלא שסברא זו צריכה עיון. כי לפי זה היה צריך להיות אסור גם לישראל לשלם לישראל אחר כדי שיתן את מתנותיו ללוי מסויים, שמא יתרגלו ישראל לתת את מתנותיהם רק ללויים שיש להם סבא עשיר שמשלם עבור המעשר, וללויים שאין להם סבא כזה לא יתנו...

ולכן נראה לפרש את טעם האיסור באופן אחר. התורה אומרת בפרשתנו על מעשר ראשון הניתן ללויים: "וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נֹתְתִי כָּל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל לְנִחְלָה, ח לָךְ עַבְדְּךָ אֲשֶׁר עִמָּךְ עִבְדִּים אֶת עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד" (במדבר יח, כא). כלומר: מעשר ראשון אינו נדבה הניתנת ללויים ה"מסכנים" התלויים בנדבות הציבור, אלא שכר הוא להם עבור עבודתם שהם עובדים במקדש. [וכן הוא הגדר גם במתנות הכהונה הניתנות לכהנים²]. ואם כן, אם כהן או לוי עומדים ומסייעים בבית הגרנות, הם מראים בכך כאילו עבודת המקדש איננה סיבה מספקת לקבלת המתנות, וכאילו צריך לעשות עוד איזה דבר עבור הישראל, כדי לקבל את מתנותיו בזכות, ולא בחסד³. התנהגות כזו גורמת לזלזול והשתתת כבוד עבודת המקדש - "שִׁחְתָּם בְּרִית הַלְוִי" - כאילו עבודת המקדש לא שווה את המעשר. כך נראה לעניות דעתי.

טעם זה שייך אמנם על המתנות של הכהן והלוי. הם עובדים במקדש, והמתנות שהם מקבלים הוא שכר עבור עבודתם. אבל על מתנות עניים לא שייך לכאורה טעם זה. העניים הרי אינם עובדים במקדש. מדוע אם כן כללו חז"ל גם את העניים בכלל איסור זה, של סיוע בבית הגרנות⁴ (כמבואר בבכורות כו, ב)?

אולי מותר לומר כך: חז"ל אומרים (ויקרא ז, ב), שהעניים הם הכלים שהקב"ה משתמש בהם. שמלך בשר ודם משתמש בכלים שלמים, ומלך מלכי המלכים משתמש דווקא בכלים שבורים, שנאמר: "לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְבָה, אֲלֵקִים לֹא תִבְזֶה" (תהלים נא, יט). ואם כן יש לומר, שגם העני הוא כלי קודש; לבו של העני שבור ורצון, והקב"ה הרי משתמש בכלים שבורים, ואם כן העני הוא כלי קודש, והמעשר שהוא מקבל הוא כשכר עבור השימוש שעושה בו הקב"ה, בדיוק כמו השכר שמקבלים הכהנים והלויים עובדי המקדש. וממילא, אם העני עומד ומסיע בבית הגרנות עבור המעשר שמקבל, זהו חילול הקודש, כי מראה כאילו מה שהוא "כלי" לקב"ה איננו סיבה מספקת לקבלת המעשר, וכנ"ל.

על כל פנים, לגבי לויים וכהנים, גם כאן ראינו את היסוד, שהמתנות שזיכתה להם התורה מגיעים להם בדין ובזכות, ולא בחסד, "חֲלֵף עֲבֹדְתְּךָ אֲשֶׁר עִמָּךְ אֶת עֲבֹדַת אֱהֱל מוֹעֵד". והמתנהג כאילו אין המתנות מגיעים להם בדין, הוא כמחלל את קדושתם.

ה"שלא לשמה" של קרח הוא אפוא רצונו להיות נשיא. מניין שמדובר בשאיפה הנגועה ב"שלא לשם שמים", ולא בשאיפה הטהורה מכל נגיעה אישית? ממשיך רש"י ואומר: "מה עשה? עמד וכנס מאתים חמישים ראשי סנהדראות... והלבישן טליתות שכולן תכלת. באו ועמדו לפני משה. אמרו לו: טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם: חייבת. התחילו לשחק עליו: אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פטורה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה?!"

הסברא של קרח, שטלית שכולה של תכלת צריכה לפטור את עצמה, נועדה הרי לערער על מנהיגותו של משה: כשם שטלית שכולה תכלת אינה זקוקה לחוט תכלת בציצית, כך גם אם "כל העדה פלגם קדשים" אין צורך במנהיגותם של משה ואהרן - ואם כן "מדוע תתנשאו על קהל ה'?" (במדבר טו, א) אבל הרי מה רוצה קרח? להיות נשיא, או כהן גדול. ואז מה יהיה? הוא עצמו יהיה מעל אחרים! ומה עם הסברא של טלית שכולה תכלת אינה זקוקה לחוט תכלת בציצית? - נעלמה! כי כל כולה של סברא זו לא נולדה אלא מחמת הנגיעה של "נתקנא בנשיאותו של אליצפן". וא"כ ברגע שנעלמה הנגיעה - נעלמת גם הסברא.

ה"סברא" שחידש קרח, שיש בכוחה לערער על מנהיגותם של משה ואהרן, אבל נעלמת ברגע שהוא עצמו מתמנה לנשיא - מוכיחה בעליל ששאיפתו של קרח לנשיאות או לכהונה היא שאיפה שלא לשם שמים.

ה"שלא לשמה" של קרח ניכר גם בדבר נוסף: קרח טוען, למה בוחרים את אליצפן בן עוזיאל לנשיא הקהתי, ולא אותו. נתבונן: האם זו הפעם הראשונה שבחרים את אליצפן ולא את קרח? לא! זו איננה הפעם הראשונה שבחרים את אליצפן ולא את קרח. כשצריך להוציא את נדב ואביהוא המתים מאת פני הקודש, קוראים למישאל ואליצפן בני עוזיאל (ויקרא י, ד). למה שם לא מחית? למה שם לא טענת, למה קוראים לבני עוזיאל ולא לך? כי שם לא היה מדובר בנשיאות. היה מדובר "רק" במצוה. אם מחפשים "חברא קדישא", אפשר להשאיר את הענין למישאל ואליצפן... רק כשמדובר בנשיאות בני קהת, אז מתעוררת אצל קרח הטענה, למה בוחרים באליצפן ולא בי. גם מזה ניכר, שטענתו של קרח על הקדמתו של אליצפן איננה נובעת מ"לשם שמים" טהור.

ממה נבעה הטעות של קרח? - לפי קוצר השגתנו, מנגיעה של כבוד⁷. אלמלא נגיעה זו, לא היה טועה כמה שטעה. אנו צריכים להתרחק מטענתו של קרח. ללמוד תורה ולעבוד את ה' לשם שמים. לא בשביל כבוד, לא בשביל שררה, לא בשביל שום מטרה אחרת, רק כדי להיות עובדי ה' באמת. כשנעשה כך, נהיה באמת בני תורה, נהיה באמת בבחינת עובדים, ואז מגיעה לנו התמיכה שניתנת ללומדי התורה. אמנם הממשלה והבג"ץ חושבים שלא מגיעה תמיכה ללומדי תורה, אבל האמת היא שמגיעה תמיכה הגונה ללומדי התורה. אם אומרים שלא מגיעה תמיכה ללומדי התורה, זו פגיעה בכבוד התורה, כפי שהזכרנו, שאם כהן או לוי חושב שבלי שיסייע בגורן לא מגיעים לו התרומות והמעשרות פדין, הוא פוגע בכבוד עבודת המקדש. עלינו להבין שהתורה "שווה" שעם ישראל יתן תמיכה ללומדיה, ואין לנו להתביש לקבל תמיכה מעם ישראל, "כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם".

אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה" (פסחים נ, ב). יותר טוב שיעסוק בתורה "שלא לשמה", מאשר שלא יעסוק בה כלל בגלל "לשמה". אם לא יקח כסף כי אינו רוצה ללמוד "שלא לשמה", ובמקום זה ילך וילמד מקצוע כדי לפרנס את עצמו, מה יצא? יצא שבגלל ה"לשמה" הוא אינו לומד כלל! האם זהו ה"לשמה" שחז"ל התכוונו אליו?... אם אדם יכול ללמוד בלי לקבל כסף, מה טוב. אבל אם אינו יכול ללמוד בלי לקבל כסף, ולכן הולך ועוזב את לימוד התורה כדי להתפרנס, לא הרווחנו כלום.

כשנפטר ה"חזון איש", אמר עליו אחד המספידים, שמגיל שלוש עשרה שנה למד ה"חזון איש" תורה לשמה. עמד מו"ר הגה"צ רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, ואמר: "לא יתכן בגיל שלוש עשרה ללמוד תורה לשמה! בהמשך ימיו ודאי הגיע ה"חזון איש" ללימוד תורה לשמה, אבל לא בגיל שלוש עשרה". מאנשים צעירים אין לצפות שילמדו תורה לשמה. מותר להם ללמוד תורה "שלא לשמה", ומתוך שלא לשמה יבואו בעזרת ה' בגיל מאוחר יותר ל"לשמה". אבל בינתיים - גם לימוד שלא לשמה הוא טוב ורצוי. ודאי יותר מאשר לא ללמוד כלל!

ב) אבל האמת היא, שטענה זו, שקבלת מילגה הופכת את הלימוד ללימוד שלא לשמה, כלל אינה נכונה. כי מהו, בעצם, לימוד תורה שלא לשמה? לימוד שלא לשמה הוא, כאשר אדם לומד תורה כדי שיפרנסו אותו. אבל במקרה שלנו הרי המצב הוא הפוך! בני התורה אינם לומדים כדי להתפרנס, אלא להפך, מתפרנסים מתומכי התורה כדי שיוכלו ללמוד! הרי אדם אינו יכול להתקיים בלי לאכול! אם אין קמח אין תורה! הוא נוטל אפוא את כספי התמיכה כדי שיוכל להתפנות ללימוד תורה. נמצא, שאינו עושה את התורה קרדום לחפור בה פרנסה, אלא להפך! עושה את הפרנסה קרדום לחפור בה תורה. ממילא לא שייך כלל להגדיר את נטילת כספי הנדיבים כלימוד "שלא לשמה", לשם פרנסה, ולא לשם לימוד התורה.

"שלא לשמה" - מוליד סברות שאינן נכונות

"שלא לשמה" אמיתי, רואים אצל קרח.

נקדים ונאמר, שאנו מדברים על אדם שהיה מגדולי עולם. האר"י הקדוש אמר, "צדיק פתמך פתח" (תהלים צב, יג) - סופי תיבות קרח (כתבי האר"י ז"ל, שער הפסוקים). כי יש בקרח גם צד טוב, שהוא מחפש קדושה⁸. מדובר באדם שרואה ברוח הקודש "שלשלת גדולה יוצאה ממנו, שמואל ששקול כנגד משה ואהרן... וכ"ד משמרות... כולם מתנבאים ברוח הקודש" (רש"י במדבר טו, ז). ה"שלא לשמה" של אדם כזה הוא אפוא דק מן הדק. ובכל זאת, היה כאן "שלא לשמה".

מה היה "לא לשמה" אצל קרח? - אומר רש"י בתחילת הפרשה: "מה ראה קרח לחלוק עם משה? נתקנא⁹ על נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר: 'בני קהת, עמרם ויצהר וחברון ועוזיאל' (שמות ו, יח). עמרם הבכור - נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול. מי ראוי ליטול את השנייה? לא אני, שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם?! והוא מינה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו".

עול החשובות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים ללוים".

השיחה נערכה לפי קוצר דעתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

ונסיים בדברי הרמב"ם, סוף הלכות שמיטה ויובל: "ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו ולהורות דרכיו הישירים ומשפטי הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל ה' וכו'. ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו וְהִבְיִנוּ מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו וכו', והלך ישר כמו שעשהו האלהים, ופרק מעל צוארו

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' ק"ח. כתב עת זה יוצא לאור פעם בשנה ע"י "מכון מורשת אשכנז" (בני ברק), ובו מחקרים וסקירות בתורתם של חכמי אשכנז, אורחותיהם ומנהגיהם].

הקשר שציין אליו הרב שליט"א בפרשת קרח: "רַב לָכֶם בְּנֵי לְוִי" (במדבר טז, ז) ⇔ "וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נִתְּתִי כָּל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל" (שם יח, כא).
קשר נוסף: "כִּי כָּל הָעֵדָה כָּל־שָׁמַע וְדָבַר וְהָיָה כְּדִבְרֵי יְהוָה" (שם טז, ג) [ההתנשאות היא בחינה דקה של זלזול בקדושת שאר בני ישראל וחילולה] ⇔ "וְאֵת קְדָשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחַלְלוּ" (שם יח, לב).
קשר נוסף: "וְאֵת הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו" (שם טז, ה) ⇔ "מִפֶּל מִתְּנִיחֶיךָ תְּרִימוּ... אֵת מִקְדָּשׁוֹ מִמֶּנּוּ" (שם יח, כט).
קשר נוסף: "שָׁמְעוּ נָא בְנֵי לְוִי... כִּי הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם... לְעַבְדָּתְכֶם מִשְׁכַּן הַ" (שם טז, ח-ט) ⇔ "וְאֵל הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם... שְׂכָר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֵהָל מוֹעֵד" (שם יח, כו-לא).

2. כן נקטו כמה ראשונים ואחרונים, שגם מתנות הכהונה הן בגדר שחר לכהנים עבור עבודתם במקדש - ע"י אור זרוע (ח"א סי' ק"ג) שנתבאר כן בדבריו (והובאו דבריו בקצרה בדרכי משה או"ח סי' נ"ג סק"ח), וכן משמע ברמב"ן (בהשגותיו לשה"מ לרמב"ם שורש י"ב ד"ה והקרוב אלי, והובא לשונו בספר החינוך מצוה קל"ח) ובריטב"א (קידושין ו, ב ד"ה ובתרומה), וכן נקטו ה"קצות החושן" (סי' רמ"ג סק"ד) והאחיעזר (ח"ב סי' מ"ז סק"ט). [וע"י בדבריהם, שנקטו שהוא דין גמור בדיני ממונות, ולא רק רעיון מחשבתי].

אבל בשו"ת מהריט"ץ (סי' ק"ד) כתב: "אחרי העיון והדקדוק בפסוקים בענין מתנות כהונה, מצינו הפרש ושינוי בין הכהנים ללוויים. רצוני, בין המעשר שנוטלים הלוויים, למתנות כהונה. שהרי בלוויים כתיב, 'וְלִבְנֵי לְוִי הִנֵּה נִתְּתִי כָּל מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל, חֶלֶף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר הֵם עֹבְדִים אֵת עֲבַדְתָּ אֱהָל מוֹעֵד' וגו' (במדבר יח, כא), וכתיב בתריה, 'כִּי שְׂכָר הוּא לָכֶם, חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֵהָל מוֹעֵד' וגו' (שם, לא), הרי מצינו במעשר הלוויים קראו הקב"ה שחר. האמנם בכהנים לא מצינו בכל הפרשה שהוזכר בה שחר ולא חלף עבודה כלל, אלא אדרבא כתיב 'עֲבַדְתָּ מִתְּנָה' (שם, ז), ופירש הרמב"ן זלה"ה, שהרצון בו, שאין העבודה זו בזויה לכם כשאר עבדי מלכים, אלא אדרבא מעלה היא ומתנה היא לכם לחשיבות, ע"כ. נמצא שלא מצינו שחר בכהונה, ולכן מרגלא בפומיה דתלמודא כ"ד מתנות כהונה, שאינם שחר אלא מתנה". [ע"כ לשון המהריט"ץ]. ואולם גם המהריט"ץ כתב בהמשך דבריו, "דאיכא לדחויי ולמימר, דאפי"א אם לא הוזכר בפירוש שחר, מ"מ שחר מיקרי".

ועכ"פ נראה, שלדברי הכל יש הבדל בין שחר הלוויים לשחר הכהנים. דשחר הלוויים [מעשר ראשון] מגיע אליהם ישירות מעם ישראל, ולכן אין בו קדושה, והוא חולין גמור ונאכל אפי"א בטומאה. ואילו שחר הכהנים בא להם מחלק גבוה, שמופרש מתחילה לגבוה, ומשלחן גבוה אתי לכהנים, ולכן בחלק ממתנות הכהונה יש קדושה. [וכבר נתבאר יסוד זה בפירוש הנצי"ב על התורה (במדבר יח, כא ד"ה חלף עבודתם, ובפסוק לא שם ד"ה כי שחר הוא לכם)].

3. וכן כתב רש"י (ערכין כח, ב ד"ה אלא אומדין; תמורה ח, ב ד"ה היינו טעמא), שהטעם שאסור לכהן לסייע בבית הגרנות, הוא מפני שע"י זה הוא נראה כנוטל את התרומה כשחר עבור עבודתו. וכן מבואר בריטב"א (קידושין ו, ב ד"ה ובתרומה). וכתב הרמב"ם: "אסור לכהנים ולוויים לסייע בבית הגרנות כדי ליטול מתנותיהן, וכל המסייע - חילל קדש ה'... ואסור לישראל להניחו שייסיעהו, אלא נותן להם חלקן בכבוד... שעל שלחן המקום הם אוכלין, ועל שלחנו הם שותים, ומתנות אלו לה' הם, והוא זיכה להן... (הלכ' תרומות פ"ב ה"ח-ה"ט). וגם בדברים אלו משמע, שאם הכהן מסייע בבית הגרנות, הרי הוא נראה כנוטל את התרומה מבעל הבית, כשחר עבור עבודתו, ולא משולחן גבוה.

4. ע"י בברייתא (בכורות כו, ב) שאמרה: "הכהנים והלוויים והעניים המסייעים בבית הרועים ובבית הגרנות וכו'. וכן מבואר ברש"י (שם ד"ה בבית הגרנות) וברבינו גרשום (בפירושו לגמ' שם) וברא"ש (בפסקיו שם פ"ד סי' א') שגרסו כן. אבל הרמב"ם (הלכ' תרומות פ"ב ה"ח) והרמב"ן (הלכ' בכורות ריש פ"ד) לא גרסו "עניים".

5. וכן נרמז בזה, "שבסוף תיקון העולם גם הוא יתוקן" (ע"ץ יוסף" על מדרש רבה בפרשתנו, פרשה י"ח סוף אות יג [יא]). וכן דקדק השל"ה מהמשנה, דרק לגבי "עדת" קרח נחלקו תנאים אם יש להם חלק לעוה"ב או לא (סנה' קח, א). ומשמע דעל קרח עצמו לא נחלקו, ולכ"ע יש לו חלק לעוה"ב (של"ה פרשת קרח אות ט"ו בהגה"ה).

6. וכבר אמרו: "וְרַקְבָּב עֲצָמוֹת קְנָאָה" (משלי יד, ל) - "וְרַקְבָּב" בגימטריא "קרח". וגם נרמז כאן, שהקלקול היה במקום פנימי ונסתר, (כמו שהעצמות הן נסתרות), ולא היה ניתן להבחין בו מבחוץ, לרוב דקותו.

7. וכן כתב הרע"ב: "במחלוקת קרח ועדתו, תכלית וסוף כוונתם היתה בקשת הכבוד והשררה" (רע"ב אבות פ"ה מ"ז). וכן משמע מלשונו של יעקב אבינו, שביקש: "בְּקֶהְלֶם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי" (בראשית מט, ו) - "כשיקהיל קרח את כל העדה על משה ועל אהרן, אל יתיחד עמהם שמי" (רש"י שם), [ולכן נאמר: "קָרַח בֶּן יִצְהָר בֶּן קֵהֶת בֶּן לְוִי" (במדבר טז, א), ולא נאמר גם "בן יעקב"]. מדינקט הלשון "בְּקֶהְלֶם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי", משמע שעיקר כוונתם היתה בקשת הכבוד, ולכן אמר יעקב אבינו "בְּקֶהְלֶם אֶל תַּחַד כְּבֹדִי", לרמז על שורש החטא של קרח ועדתו, ושהוא אינו רוצה להיות קשור לזה. וכן כתב הרמח"ל: "מי גרם לקרח שיאבד הוא וכל עדתו עמו, אלא מפני הכבוד" (מסילת ישרים פ"א).